

DIDAKTIK O‘YINLAR ORQALI RANGLARNI O‘RGATISH USULLARI

Sanginova Gulnoza

Qo‘qon universiteti

Ta‘lim kafedrası katta o‘qituvchisi

Muxtorova Marjona Umidjon qizi

Maktabgacha ta‘lim yo‘nalishi talabasi

marjonamamadaliyeva123@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20392979>

Annotatsiya: Maktabgacha ta‘limda bolalarga ranglarni o‘rgatish muhim pedagogik vazifa hisoblanadi. Ushbu tadqiqotning maqsadi maktabgacha yoshdagi bolalarga ranglarni o‘rgatish jarayonida didaktik o‘yinlarning samaradorligini va uslubiy imkoniyatlarini o‘rganishdan iborat. Tadqiqotda maktabgacha ta‘lim muassasalarida ranglarni o‘rgatishning an‘anaviy usullari bilan didaktik o‘yinlar asosidagi yondashuvlar qiyosiy tahlil qilindi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, didaktik o‘yinlar yordamida tashkil etilgan ta‘lim jarayoni bolalarning ranglarni tezroq va chuqurroq o‘zlashtirishiga, shuningdek, ularning kognitiv qobiliyatlari va kommunikativ ko‘nikmalarining rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Xulosa qilib aytganda, didaktik o‘yinlar maktabgacha ta‘limda ranglarni o‘rgatishning samarali usuli sifatida tavsiya etilishi mumkin.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta‘lim, ranglarni o‘rgatish, didaktik o‘yin, pedagogik samaradorlik, kognitiv rivojlanish, eksperimental metodika.

Kirish. Maktabgacha ta‘limda bolalarning sensor va kognitiv rivojlanishi uchun ranglarni to‘g‘ri o‘zlashtirishi juda muhimdir. Rang tushunchalarini shakllantirish bolaning atrof-muhitni idrok etishi, tasniflash va mantiqiy fikrlash qobiliyatlarining asosini tashkil qiladi. Amalda, ranglarni o‘rgatishning an‘anaviy, ko‘pincha didaktik o‘yinlar elementlaridan yetarlicha foydalanmaydigan usullari kichkina bolalar uchun qiyin va qiziqarsiz bo‘lib qolishi mumkin. Shu sababli, ushbu tadqiqotning dolzarbligi maktabgacha yoshdagi bolalarga ranglarni o‘rgatishda didaktik o‘yinlarning samaradorligini va uslubiy imkoniyatlarini aniqlash zaruratidan kelib chiqadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi ranglarni o‘rgatish jarayonida qo‘llaniladigan didaktik o‘yinlarning pedagogik samaradorligini o‘rganish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Ushbu tadqiqotning asosiy qismi maktabgacha ta‘lim muassasalarida ranglarni o‘rgatish jarayonida didaktik o‘yinlarning o‘rni, tashkil etish metodikasi va olingan natijalarni tahlil qilishga bag‘ishlangan. Tadqiqotning metodologik asosini pedagogik kuzatuv, nazorat va eksperimental guruhlar ustida o‘tkazilgan amaliy ishlar tashkil etdi. Kuzatuvlar natijasida an‘anaviy usullar (rasm chizish, kartochkalar bilan ishlash) asosida olib boriladigan mashg‘ulotlarda bolalarning diqqatining tez tarqalishi va o‘rganilayotgan rang nomlarini chalkashtirib yuborish holatlari qayd etildi. Bu muammo didaktik o‘yinlarning mazmuni va tashkil etilish usullarini ishlab chiqish zaruratini keltirib chiqardi.

Tadqiqotning eksperimental qismida 4-5 yoshli bolalardan iborat ikki guruh (nazorat va eksperimental) tashkil etildi. Nazorat guruhida ranglarni o‘rgatish an‘anaviy metodika asosida, eksperimental guruhda esa maxsus ishlab chiqilgan didaktik o‘yinlar kompleksi yordamida amalga oshirildi. O‘yinlar uch bosqichga bo‘lingan: birinchi bosqichda asosiy ranglarni (qizil, sariq, ko‘k) ajratib o‘rganishga qaratilgan “Rangli do‘stlar” va “To‘pni qayerga tashlaymiz?” kabi o‘yinlar; ikkinchi bosqichda ranglarni ajratish va nomlarini mustahkamlash uchun “Rangli uy” va “Xonadonlar qayerga?” kabi vazifali o‘yinlar; uchinchi bosqichda esa rang aralashmalari va tushunchalarini murakkablashtirish uchun “Rangli loto” va “Mening palitram” kabi ijodiy o‘yinlar

qo'llanildi. Har bir o'yin bolalarning yosh xususiyatlariga mos ravishda 10-15 daqiqa davom etdi va ularning faol ishtirokini ta'minlashga qaratildi.

Eksperiment davomida va yakunida o'tkazilgan diagnostik vazifalar natijalari quyidagi jadvalda keltirilgan.

Ko'rsatkichlar (o'zlashtirish darajasi, %)	Nazorat guruhi (boshlang'ich)	Nazorat guruhi (yakuniy)	Eksperimental guruh (boshlang'ich)	Eksperimental guruh (yakuniy)
Asosiy ranglarni to'g'ri nomlash	65.2±3.1	78.5±2.8	63.8±3.4	94.7±1.9
Ranglarni ob'ektlarga moslashtirish	58.7±3.5	72.1±3.2	59.3±3.7	89.3±2.4
So'z boyligida rangga oid atamalar qo'llash	41.5±4.0	55.6±3.9	42.8±4.2	81.4±3.1
Vaziyatga ko'ra rangni tanib olish va tanlash	52.4±3.8	66.3±3.5	53.9±3.9	87.6±2.7

Natijalardan ko'rinib turibdiki, eksperimental guruhdagi bolalarning barcha ko'rsatkichlari bo'yicha o'zlashtirish darajasi nazorat guruhidagi bolalarnikiga nisbatan sezilarli darajada yuqori bo'ldi. Xususan, asosiy ranglarni to'g'ri nomlash ko'rsatkichi eksperimental guruhda deyarli to'liq darajaga (94.7%) yetdi. Bu holat didaktik o'yinlarning bolalarning faolligini oshirish, bilimni qiziqarli va o'quv vaziyatiga bog'liq holda uzatishdagi samaradorligini tasdiqlaydi. Bundan tashqari, eksperimental guruh bolalarida kuzatilgan rangga oid atamalar faol qo'llash va mantiqiy bog'liqlik asosida tanlash ko'nikmalarining rivojlanishi, ushbu usulning nafaqat sensor, balki til va kognitiv rivojlanishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatishini isbotladi.

Shunday qilib, asosiy qismda olib borilgan amaliy ish va tahlil shuni ko'rsatdiki, maktabgacha yoshdagi bolalarga ranglarni o'rgatishda an'anaviy metodikalar bilan bir qatorda tizimli va bosqichma-bosqich tashkil etilgan didaktik o'yinlarni qo'llash ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. O'yinlar bolalarning shaxsiy va yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda loyihalaniishi va ularning har tomonlama rivojlanish vazifalariga xizmat qilishi lozim.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, maktabgacha yoshdagi bolalarga ranglarni o'rgatishda tizimli tashkil etilgan didaktik o'yinlarni qo'llash an'anaviy usullarga nisbatan sezilarli pedagogik samaradorlikni ta'minlaydi. O'yinlar bolalarning bilim o'zlashtirish darajasini oshiradi, kognitiv va til rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu asosda, maktabgacha ta'lim jarayonida yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda loyihalangan didaktik o'yinlarni keng joriy etish tavsiya etiladi.

References:

1. Abdurahmonova G.I. Maktabgacha pedagogika. Toshkent: "O'qituvchi" nashriyoti, 2019.
2. Vygotskiy L.S. Tafakkur va nutq. Moskva: "Pedagogika" nashriyoti, 2005.
3. Qodirova M.N. Yosh maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlash. Toshkent: "Fan" nashriyoti, 2020.
4. Hasanboyeva O. Bolalarda rang tuyg'usini shakllantirish. Toshkent: "Kamolot" nashriyoti, 2018.
5. Elkonin D.B. Bolalik psixologiyasi. Moskva: "Prosvesheniye" nashriyoti, 2006.